

ЗЕМЛЯ ЗАВЖДИ Є ЦІННІСТЮ

[Рец. на: Блануца А. Земельна політика Ягеллонів на українських теренах Великого князівства Литовського (1440-1572 рр.) / Відп. ред. П. Сас. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2017. – 423 с.]

Монографію А. Блануци «Земельна політика Ягеллонів на українських теренах Великого князівства Литовського (1440-1572 рр.)» можна адресувати не лише фахівцям зі зазначеної проблематики. Вона доступно розкриває досить складні питання історії. Зокрема, у передмові автор пояснює значення терміну «Ягеллони» та «Литовська метрика», а у другому розділі, глибше розкриваючи сутність та етапи дослідження Литовської метрики, також продає розгорнуту характеристику типів документальних джерел: «листів або грамот», «привілеїв», «вольностей», «оповідань», «дарчих», «оренд», «застав» та багатьох інших. Ґрунтовний огляд історіографії в першому розділі включає як аналіз праць вітчизняних істориків від ХІХ ст. (М. Владимирського-Буданова, Ф. Леонтовича, М. Довнар-Запольського та ін.) до сьогодення, так і зарубіжних вчених (зокрема, польських, литовських і білоруських). В четвертому розділі присвяченому ґенезі поземельних відносин окремо розглядається земська служба як основа земельних надань, притому наводяться приклади, коли земля переходила в спадщину з умовою, що нащадки будуть служити, коли, вже не маючи фізичної змоги нести військову службу, землевласник споряджав замість себе іншого вершника до повноліття свого сина (с. 127-129) та ін. В цьому ж розділі наводяться умови надання землі на ленному праві («володіння землею чи маєтностями допоки в родині були нащадки по чоловічій лінії» (с. 135) й пояснюються причини його поширення у ХVІ ст. (с. 136-140), розглядається надання прав і регламентація різних форм міської та сільської торгівлі і детально аналізується судова практика у поземельних відносинах за часів дії I та II

Литовських статутів. Не менш ґрунтовно тут досліджується і функціонування ринку землі в державі та його генеза. В п'ятому та шостому розділах монографії досліджується політика земельних надань в українських регіонах князівства протягом XV – XVI ст. Притому параграфи цих розділів присвячені хронологічним періодам (в залежності від правління представників династії), а підпункти – як типології, так і територіальним особливостям цих надань (на прикладах Волині, Сіверщини, Київщини та Брацлавщини). Залучення широко масиву архівних джерел дозволило А. Блануці як у тексті, так і у висновках навести відповідні статистичні відомості по багатьох аспектах поземельних відносин. Проте, як зазначалося вище, у тексті поземельні відносини розглядається на багатьох конкретних прикладах, що стосувалися долі конкретних осіб, сімей та родів. Це не лише підтверджує висновки автора, але й робить виклад матеріалу досить цікавим для читача.

До книги подано іменний та географічний покажчик. Це є важливим, адже матеріали зібрані та проаналізовані А. Блануцою можуть бути використані для висвітлення багатьох аспектів регіональної історії. Саме в цьому плані хотілось би зробити автору монографії певне побажання. Ми, на жаль, не знайшли в книзі згадок про земельні надання в причорноморському регіоні (межиріччя Дністра та Дніпра, що певний час входило до складу Великого князівства Литовського). Цілком зрозуміло, що говорячи про типологію та генезу земельної політики, автор не мусив наводити приклади з історії усіх українських регіонів держави. Проте ще М. Грушевський опублікував грамоту про надання 1442 р. адміністратору Поділля магнату Т. Бучацькому «укріплення: Каравул [Caravul] над р. Дністер, Чарніград [Czarnigrad], де вищесказана р. Дністер впадає в море, і Кочубіїв [Caczibienov], розташований на морському узбережжі, з усіма гаванями, митницями водними і сухопутними, а також з землями, селами і всім іншим» (Архив Юго-Западной России. – К., 1893. – Ч. 8. – Т1. – С. 25-27). Польський історик Т. Чацький згадував про конфлікт, що виник того ж 1442 р. «...між Язловецьким, якому він [король] подарував ту частину землі понад Чорним морем, де був та є невеликий порт Качібей [Kaczubej], та ...чиновниками, які доводили, що у привілеї не були надані

пересипи [prysypisku], а вони за сто років були принесені морем від інших земель і приєднані до наших [королівських] володінь...», «і Язловецький чинив опір побудові домів для сторожі на цій Пересипі» (Czacki T. O litewskich i polskich prawach, o ich duchu, zrodlach, zwiazzku I o rzeczach zawartych w pierwszym statucie dla Litwy 1529 r. wydanym. – Poznan, 1844. – С. 179). Показово, що навіть у 1585 р. серед спадкових володінь М. Язловецького були позначені «Чарнігород [Czarnigrod], Качібієв [Kaczibiow], Караул [Karaol]» і як підставу для того згадано «суму стару, добру, не скупу», яку заплатили за них його предки (Архив Юго-Западной России. – К., 1894. – Ч.8. – Т.2. – С. 363). Зазначені питання від ХІХ ст. цікавили дослідників історії Кочубіїва (Одеси), зокрема, О. Маркевича та ін. Одеські історики та аматори вивчення минулого були б вдячні А. Блануці, якщо б він у подальших своїх дослідженнях детальніше висвітлив би земельну політику Великого князівства Литовського в нашому причорноморському краї.

Загалом же, як зазначалося вище, ми рекомендуємо ґрунтовну монографію А. Блануці не лише фаховим історикам, але й усім, хто цікавиться українським минулим.

Тарас Гончарук

ЗЕМЛЯ ВСЕГДА ЯВЛЯЕТСЯ ЦЕННОСТЬЮ

[Рец. на: Блануца А. Земельна політика Ягеллонів на українських теренах Великого князівства Литовського (1440-1572 рр.) / Відп. ред. П. Сас. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2017. – 423 с.]

Taras Goncharuk

LAND IS ALWAYS A VALUE

[Reference: Blanutsa A. Land policy of Jagellon in the Ukrainian territory of the Grand Duchy of Lithuania (1440-1572) / Rev. Ed. P. Sas. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of History of Ukraine. - K.: Institute of History of Ukraine, 2017. - 423 p.]

Отримано: 2.12.2017